

П'ятирічні діти сьогодні в центрі уваги науковців та педагогів усього світу, що пояснюється величезними можливостями цього вікового періоду для розвитку особистості. Водночас найбільш актуальне питання, яке хвилює батьків, — це підготовка до школи. Здебільшого мами й тата вихованців вбачають її у систематичному натаскуванні з читання, письма, математики, а потім дивуються, чому першокласник зі, здавалося б, належним розумовим розвитком у шкільному навчанні не має успіхів. Які ж особливості підготовки п'ятирічних до шкільного життя?

Унікальність періоду старшого дитинства полягає в тому, що сповнені любові і довіри до навколишнього світу діти почуваються в ньому королями. Вони переконані: цей світ належить їм і ставляться до нього з почуттями приязні, прихильності, любові — тобто перебувають у повній гармонії зі світом. Тому батьки та педагоги надзвичайно уважно мають підходити до розвитку, виховання й навчання п'ятирічних.

Не можна погодитися з прагненням дорослих якомога раніше розпочати систематичне навчання дітей, адже цим вони руйнують гармонію дитячого світосприйняття. Дуже хотілося б, щоб батьки п'ятирічних розуміли: систематичне навчання та підготовка до школи — різні речі. Залишмо систематичне навчання вчителів майбутнього першоласника, адже це — завдання школи.

У дошкільному віці важливо розвинути в дитини психічні процеси, пізнавальну активність, сформувати в неї комунікативну компетентність, навички самообслуговування.

На допомогу дорослим у розв'язанні цих завдань рекомендуємо метод гри та праці.

ГОТУЄМО ДО ЖИТТЯ, ПРИВЧАЄМО ДО ПРАЦІ

Спостереження за взаєминами дітей і дорослих у побуті показало, що саме може заважати вихованню самостійності у дітей. Тож радимо батькам, які постійно поспішають, серйозно замислитися. Їм ніколи чекати, поки дитина сама вмиється, вдягнеться, застелить ліжко, розчеше волосся, застібне гудзики чи зашнурує черевики. Звісно, дорослі можуть це зробити набагато швидше за сина чи доньку. Але ж чого тоді нарікати на несамотійність дитини у більш старшому віці і дивуватися її безпорадності, коли "помічників" немає поруч?

Погодьмося: неохайна, розхристана дитина, яка не володіє елементарними навичками самообслуговування, навіть дуже здібна й розумна, може викликати насмішки та стати об'єктом для кепкування однокласників. От і виходить подекуди, що хлопчик або дівчинка, в яких за розумовим розвитком були всі шанси на успіх, у школі раптом опиняються в принизливому становищі, вийти з якого їм буває дуже непросто. Це спричинює депресію малого учня, відбиває охоту до навчання.

Тож, шановні батьки, педагоги! Не поспішайте "збагатити" дитину якимись особливими знаннями з інформатики, скажімо, а навчіть їх прибирати й мити посуд після себе, підмітати підлогу, майструвати власноруч (з вашою

ненав'язливою допомогою) якісь нехитрі виробы, робити прості покупки в магазині, виконувати елементарні доручення. Допомагайте малюкам ставати вмілими, впевненими в своїх силах.

Нехитрі трудові навички дуже стануть у пригоді в школі. Привчена до порядку дитина не гаятиме марно часу ні в школі, ні вдома: швидко й акуратно розкладе, а потім збере свої речі, її зошити й книжечки матимуть охайний вигляд, оскільки їх не запихатимуть поспіхом у рюкзак, і не виникатиме проблем з тим, що невідомо куди постійно пропадають ручка, носовичок, змінне взуття тощо.

Самообслуговування — перший вид справжньої праці, до якої залучають дітей. Догляд за своїм тілом, одягом, предметами побуту — ця робота триває протягом усього життя людини. Новітні технології здатні полегшити її, але відмінити повною мірою не зможуть ніколи. Вмиватися ж, витирати ніс, розчісуватися, чистити зуби, стежити за своїм зовнішнім виглядом та речами людина має сама. Оволодіння навичками самообслуговування — важливий крок до самостійності, а отже, й до незалежності дитини.

Господарсько-побутова праця — другий, не менш важливий вид праці дошкільнят. Візьміть за правило давати малюкові трудові доручення. Якісь із них можуть бути *тимчасовими* (допомогти накрити стіл до вечері, помити миску домашнього улюбленця), а якісь — *постійними* (акуратно скласти іграшки, взуття своє та інших членів родини у передпокої, стежити за наявністю серветок у серветниці тощо).

Праця в природі — найцікавіша для дітей, адже вона — джерело найяскравіших вражень, дає можливість діяти з живими об'єктами, які своїм станом реагують на їхні дії. П'ятирічні діти здатні доглядати за кімнатними, садовими, городніми рослинами, а також за окремими свійськими й декоративними тваринками.

Дітей часто цікавить навіть не результат, а сам процес праці (копання, розпушування землі, поливання рослин, годування тварин). Приваблює можливість самостійного пізнання (багато цікавого можна знайти, скажімо, просто копаючи ямку в землі для висаджування, наприклад кореневищ жоржин: тут і різні кольори та стани ґрунту, всілякі дрібні корінці, маленькі створіння, що живуть у землі тощо), а також рівноправного спілкування з дорослими ("Я з вами!"), прагнення отримати від них позитивну оцінку своїх дій ("Ти — наш помічник, зовсім дорослий, що б ми без тебе робили!") та відчуття причетності до родини ("Ми всі разом").

Таким чином, змалку виконуючи елементарні трудові дії, дитина стає самостійною, відповідальною, активною, ініціативною, вчиться розуміти й виконувати вказівки дорослих, спілкуватися з навколишніми людьми.

НАВЧАННЯ У ГРІ

П'ятирічний вік — найсприятливіший для розвитку всіх пізнавальних процесів: уваги, сприйняття, мислення, мови, уяви, пам'яті. Та це не означає, що дитину треба вчити, як школяра. Найприродніша діяльність дошкільнят — гра, саме у ній і криється "ключик" до ефективного навчання.

Перевага гри перед будь-яким іншим видом діяльності полягає у добровільному підпорядкуванні дитини певним правилам, дотримання яких дає задоволення, привчає до дисципліни, що дуже важливо для навчання у школі. Позбавлення дітей цієї діяльності або зменшення часу гри заради навчання зумовлює виникнення негативних емоцій та поведінкових реакцій. Краще ускладнити ігровий матеріал, зробити його логічним, інтелектуальним, тобто таким, щоб, діючи з ним, дитина думала й розмірковувала.

Дорослі мають усвідомлювати: перехід від гри до навчальної діяльності є переломним у житті дитини. Нове становище малюка в колі тих, хто його оточує, визначається насамперед тим, що віднині навчання стає обов'язковим для нього. За результати своєї навчальної діяльності дитина відповідає перед дорослими, що вона швидко усвідомлює. І це починає її пригнічувати. Обмеження свободи та бажань пригнічує фізіологічні та психічні процеси малого школяра, погіршує його настрій, зумовлює швидко втомлюваність, призводить до безініціативності, неврозів та інших захворювань.

А в грі 5-6-річна дитина, як губка, вбирає та легко запам'ятовує пізнавальну інформацію. Науково доведено: малюк у цьому віці запам'ятовує стільки матеріалу, скільки не запам'ятає потім ніколи в житті. Сприяти цьому можуть *словесні ігри*, адже п'ятирічні вільно вживають у своєму мовленні синоніми, антоніми, розрізняють голосні й приголосні, можуть визначити кількість складів у словах, місце звука в слові (на початку, в середині, в кінці). Причин зникнення з життя дітей ігор та збіднення їхнього змісту кілька: брак вільного часу для ігор, обмеження ігрового простору, відсутність партнерів тощо. У дитячому садку партнерами дітей є інші діти, а в родинному колі ними мають стати батьки. Проте останні часто не надають належного значення іграм зі своїми синами й доньками. Зате проявляють посилену увагу до дітей, коли вони йдуть до школи. Ось тоді починаються і контроль, і заборони, і покарання. А між іншим, учити малюка у грі — велике задоволення.

Хочете розвивати його увагу, пограйте з ним у гру "Чого не стало?" або "Що змінилося?": покладіть перед дитиною 7-10 різних предметів (іграшки, посуд, кольорові листівки тощо). Запропонуйте спочатку уважно розглянути все це, запам'ятати, а потім заплющити очі. Заберіть якийсь предмет (або поміняйте предмети місцями). Дайте сигнал розплющити очі. Дитина має сказати, які зміни сталися. Щоб гра стала ще цікавішою, поміняйтеся ролями: дитина змінюватиме ситуацію, а ви вказуватимете на зміни.

Щоб розвинути зорове сприймання та мислення дошкільника, пропонуйте ігри на класифікацію на зразок "Четвертий зайвий". Покладіть перед ним картинки із зображеннями різних предметів, наприклад автобуса, вантажівки, тролейбуса і трамвая. З чотирьох предметів один — зайвий. Дитина має вказати на цей зайвий предмет і пояснити свій вибір, а потім попросить

одним узагальнювальним словом назвати решту предметів (у нашому випадку — пасажирський транспорт). Картинок із зображеннями предметів, об'єднаних у групи за спільною ознакою, може бути дуже багато.

Розвивати логічне мислення допомагають ігри *"Розклади за порядком"*. Дитині пропонують низку ілюстрацій до казки або картинок з однієї теми, але розкладених безсистемно. Треба дібрати ілюстрації в порядку послідовності подій. Так формуватиметься вміння бачити послідовність, простежувати логічну закономірність та обґрунтовувати свої дії.

Корисні для розвитку логічного мислення *конструкторсько-будівельні ігри*. Не пропускайте найменшої нагоди пограти з дітьми: плануйте разом будівлю, добирайте матеріали, порівнюйте їх, сперечайтесь. Головне — спонукайте дитину розмірковувати. Якщо ж у вас немає часу, запропонуйте малому самому побудувати щось цікаве. Сприяє розвитку мислення складання за схемою-зразком, починаючи з простих візерунків. Кубики, різні головоломки, мозаїку цікаво викладати точно за картинкою, орієнтуючись на колір, форму, величину.

А от сидіти біля телевізора для дитини дуже некорисно. І навіть не тільки через те, що випромінювання екрана шкідливе для її організму, а зміст телепередач не витримує критики педагогів і психологів. Відомий художник і філософ — Микола Реріх колись влучно сказав з цього приводу: "Вмикаючи телевізор, ми вмикаємо свідомість".

СПОНУКАЄМО ДО ПІЗНАННЯ

П'ятирічна дитина активно пізнає довкілля, що сприяє розширенню її кругозору. Допомогти малюкові отримати саме наукову інформацію можна в домашніх умовах завдяки читанню дитячої літератури, енциклопедій, в яких науково, доступною мовою дається інформація про навколишній світ. Читати може хтось зі старших членів родини, добре щоб це був тато. Дитина отримає знання про космос, стародавній світ, людське тіло, тварин та рослини, країни, винаходи та ін. А проведений разом з рідною людиною час сприятиме налагодженню теплих взаємин та порозумінню.

Маємо уважно ставитися до запитань дитини: не відповідати їй стисло: "так" чи "ні", намагатися давати розгорнуту відповідь, запитувати думку самої дитини.

— Чому зараз зима? Доведи. Чому жабку не можна тримати вдома? Поясни.

Про що мурчить кошеня? Переклади його мурмурнявську мову, — такі запитання спонукають малого думати й міркувати.

Якщо хочете, щоб у вашої дитини не виникали труднощі з письмом, коли вона піде до школи, зробіть усе можливе, щоб якнайкраще підготувати її руку до письма. Але не поспішайте з ручкою та зошитом. Краще нехай ліпить з пластиліну й тіста, вирізає з паперу й тканини, клеїть на картон жолуді, мушлі й каштани, малює. І тоді вона з легкістю оволодіє в школі письмом.

КОЛИ Ж ІТИ ДО ШКОЛИ?

І наостанок ще одна засторога, що стосується питання, коли віддавати дитину до школи — у шість років чи залишити ще на рік у дитячому садку.

Показники готовності дитини до шкільного навчання:

^ Молочні зуби змінилися на постійні.

^ Є бажання стати учнем.

^ Уміє дотримуватися правил і вимог, установлених дорослими.

^ Уміє рахуватися з думкою іншого, доброзичливо взаємодіяти, налагоджувати спільну діяльність.

^ Протягом 30 хвилин і більше може займатися однією справою.

^ Здатна доводити розпочату справу до кінця.

^ Може близько до тексту переказати казку чи невелике оповідання.

^ Уміє скласти розповідь за малюнком, ілюстрацією у книжці або репродукцією картини художника: передає сюжет, виділяє головне й деталі, передає загальний настрій зображеного.

^ Уміє лічити в прямому і зворотному порядкух у межах 10, складати й розв'язувати задачі на додавання та віднімання.

Якщо хоча б один з цих показників відсутній, і поспішайте саджати малюка за шкільну парту. Однак те, що дитина залишилася в дитсадку, важливо коректно обґрунтувати, щоб малюк сприйняв це як норму, а не покарання. Малюка ж зі сформованою дошкільною зрілістю у садку затримувати не слід. Адже він хотів, готувався до школи, всі утверджували його в думці, що він уже великий і раптом — знову до садочка! А тим часом однолітки пішли до школи! То що, він гірший за них? Знову маленький?

У дитини відразу знижується самооцінка, виникає недовіра до дорослих — членів родини та вихователів. Взаємини з однолітками забарвлюються негативними емоціями — виникають образа й заздрість, що може перерости в агресію. Можуть зіпсуватися й взаємини з дорослими: дитина перестає слухатися, а прояви негативізму щодо їхніх вимог набувають стійкого характеру. Тобто зникає гармонія між дитиною та навколишнім світом.

Погодьмося: не віддаючи до школи фізично та психологічно готову до цього дитину, батьки інколи більше дбають про себе, аніж про неї. Можливо вони на рівні підсвідомості прагнуть віддалити той час, коли доведеться щодня перейматися виконанням дитиною уроків та шкільних вимог, міркувати, як організувати свій час на роботі, щоб встигну о дванадцятій дня забрати сина чи доньку зі школи, стежити за оцінками тощо. Проте, виграючи рік відносного спокою, батьки програють у більшому – взаєминах з дитиною, а також значно зменшують її шанс на успішне шкільне навчання, адже втрачається інтерес до школи, знижується рівень мотиваційної готовності до навчання, воно перестає приваблювати як основний вид діяльності.

Тож, усвідомлюючи важливість і специфічній періоду дошкільного дитинства між п'ятим та шостим роками життя, звертаємося до батьків: будьте уважні до свого малюка й зробіть його входження у новий — шкільний — етап життя таким, ще не порушилася гармонія в його душі.

